

Пиріг Ігор Володимирович,
завідувач кафедри кримінального
права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

Бабанін Сергій Володимирович,
доцент кафедри кримінального
права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ РОБІТ З ПІДВИЩЕНОЮ НЕБЕЗПЕКОЮ

Об'єктивна сторона ч. 1 ст. 272 КК України сформульована у диспозиції норми таким чином: порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою на виробництві або будь-якому підприємстві особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо це порушення створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.

Згідно п. 9 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва» від 12.06.2009 р. № 7 (далі – Постанова), при розгляді справ про порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою (ст. 272 КК) суди повинні керуватися Переліком робіт з підвищеною небезпекою, затвердженим наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26 січня 2005 року № 15, і законодавчим або нормативно-правовим актом (галузевим або міжгалузевим), у якому встановлено правила безпеки під час проведення відповідних робіт, що входять до Переліку, враховуючи, що в цьому випадку має значення не галузь виробництва, а сам характер таких робіт.

Згідно п. 10 Постанови, за статтею 272 КК може наставати відповідальність і при порушенні правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою у зв'язку з підприємницькою діяльністю, яка здійснюється без передбаченої законом державної реєстрації чи без одержання ліцензії на види діяльності, які підлягають ліцензуванню, або з порушенням умов такого ліцензування, а також при зайнятті забороненими видами підприємницької діяльності або діяльності, за яку відповідальність встановлено окремими статтями Особливої частини КК. У випадках

поєднання порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою з діяннями, передбаченими іншими статтями Особливої частини КК, вчинене має кваліфікуватися за сукупністю злочинів передбачених ст. 272 КК та відповідною статтею Особливої частини КК, наприклад статтями 204, 263.

Хоча ч. 1 ст. 272 КК передбачає можливість притягнення до кримінальної відповідальності і без спричинення реальної шкоди (лише у випадку створення загрози такої шкоди), судова практика свідчить, що до відповідальності у переважній більшості випадків притягуються особи, наслідком порушення правил безпеки яких стало реальне спричинення шкоди життю, здоров'ю або власності інших осіб.

Аналізована норма має бланкетну диспозицію, тобто для з'ясування ознак дії (бездіяльності) необхідно звернутися до інших нормативних актів, які встановлюють правила безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою на виробництві або будь-якому підприємстві. Постанова у п. 2 визначає, що суди при попередньому розгляді справи повинні з'ясовувати, чи вказані в повідомленні про підозру та обвинувальному акті відповідні статті, пункти, параграфи законодавчих та інших нормативних актів, що регулюють безпеку виробництва, та які з них порушено.

Стаття 272 КК не містить чіткого визначення, за порушення яких саме правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою на виробництві або будь-якому підприємстві настає відповідальність за цією нормою. Містяться ці правила у нормативних актах, що діють на території України: законах, підзаконних нормативних актах, міжнародних нормативних актах, до яких приєдналася Україна.

Нижче у якості прикладу наведений орієнтовний перелік таких нормативно-правових актів.

До загальних правил безпеки виробництва відносяться: Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 р., Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р., Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки» від 26.11.2011 № 1107, Наказ Державного комітету з нагляду за охороною праці «Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з охорони праці та переліку робіт з підвищеною небезпекою» від 26.01.2005 р. № 15 та ін.

До спеціальних або галузевих правил безпеки виробництва відносяться наступні.

У гірничому виробництві: Гірничий Закон України від 06.10.1999 р., Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження Правил охорони праці під час розробки родовищ корисних копалин відкритим способом» від 18.03.2010 № 61, Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони

праці та гірничого нагляду «Про затвердження Правил безпеки у вугільних шахтах» від 22.03.2010 р. № 62 та ін.

Інші галузеві правила під час виконання робіт: Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження правил будови і безпечної експлуатації вантажопідіймальних кранів» від 18.06.2007 р. № 132, Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці «Про затвердження Правил охорони праці в деревообробній промисловості» від 31.01.2005 р. № 20, Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження Правил охорони праці під час виконання робіт на висоті» від 27.03.2007 р. № 62, Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження правил охорони праці в металургійній промисловості» від 22.12.2008 р. № 289, Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження Правил охорони праці у сталеплавильному виробництві» від 15.10.2009 р. № 172, Наказ Міністерства надзвичайних ситуацій України «Про затвердження правил охорони праці на автомобільному транспорті» від 09.07.2012 р. № 964, Наказ Міністерства енергетики та вугільної промисловості «Про затвердження Правил охорони праці під час експлуатації тепломеханічного обладнання електростанцій, теплових мереж і тепловикористовувальних установок» від 02.12.2013 р. № 892, Наказ Міністерства енергетики та вугільної промисловості «Про затвердження правил охорони праці під час роботи з інструментом та пристроями» від 19.12.2013 р. № 966, Наказ Міністерства енергетики та вугільної промисловості «Про затвердження Правил охорони праці під час вантажно-розвантажувальних робіт» від 19.01.2015 р. № 21 та ін.

Під час розслідування обов'язково повинні встановлюватись конкретні положення конкретних правил безпеки, чинних на виробництві, які були порушені винною особою. Неприпустимо посилення на загальні положення з безпеки виробництва, як це зроблено у наступному прикладі.

Д., перебуваючи з 01 лютого 2011 р. на посаді виконавця робіт ТОВ «Вап-Буд», будучи відповідальним за техніку безпеки та охорону праці, під час проведення будівельно-електромонтажних робіт у торгівельно-розважальному центрі «Либідь-Плаза» по вул. Горького, 176 у м. Києві, 27.08.2012 р. порушив правила безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою на підприємстві, а саме - не проконтролював дотримання працівником О. правил і норм охорони праці, трудової дисципліни та правил внутрішнього розпорядку під час прокладання електронного кабелю на риштуванні висотою 6 метрів, допустивши його до виконання вказаних робіт з підвищеною небезпекою без відповідного наряду-допуску, у стані алкогольного сп'яніння без засобів безпеки - поясу та каски, в результаті чого відбулося падіння О., що призвело до його загибелі.